

Міністерство освіти та науки України
Кам'янець–Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет корекційної та соціальної педагогіки і психології
Кафедра психолого–медико–педагогічних основ корекційної роботи

Дипломна робота
магістра

з теми **«КОРЕКЦІЯ ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ
У ДОШКІЛЬНИКІВ
З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ»**

Виконала:
студентка KorO1–M 18 з групи
Білокінь Юлія Олександрівна

Керівник:
кандидат медичних наук, доцент
Грубляк В.В.

Рецензент:
кандидат психологічних наук, доцент
Гончарук Н.М.

Кам'янець–Подільський – 2019 року

ЗМІСТ

ВСТУП

1.ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ У ДОШКІЛЬНИКІВ

1.1. Характеристика та етапи розвитку мовлення

1.2. Особливості розвитку мовлення у дошкільників з інтелектуальними порушеннями

1.3. Сюжетно-рольова гра як засіб розвитку мовлення дітей з інтелектуальними порушеннями

Висновки до першого розділу

РОЗДІЛ 2. ВИВЧЕННЯ РІВНЯ РОЗВИТКУ ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ У ДОШКІЛЬНИКІВ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ

2.1. Опис методики вивчення рівня сформованості діалогічного мовлення у дошкільників з інтелектуальними порушеннями

2.2. Аналіз результатів констатувального етапу дослідження

Висновки до другого розділу

РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ У ДОШКІЛЬНИКІВ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ

3.1. Корекція діалогічного мовлення у дітей з інтелектуальними порушеннями під час занять та у виховному процесі дошкільного закладу.

3.2. Корекція діалогічного мовлення у дошкільників з інтелектуальними порушеннями засобами ігрової діяльності

Висновки до третього розділу

ВИСНОВОК

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ВСТУП

Актуальність теми. На сучасному етапі розвитку дошкільної освіти відбувається переосмислення концептуальних підходів до навчання і виховання дітей. Провідним напрямком психічного розвитку дошкільників є розвиток комунікативних навичок, що зосереджується на стимуляції мовленнєвої активності та розвитку мовленнєвого діалогу у дітей. Діти можуть відповідати на звернене до них мовлення, звертатись із запитаннями до дорослого, повторювати за ним слова, вирази, наслідувати звуковимову.

Вивченням мовлення у дошкільників з типовим розвитком займались психологи та педагоги за такими напрямками: сутність, зміст та характеристика мовлення дошкільників (А.М. Богуш, Л.А. Венгер, Н.Н. Жинкин, А.А. Леонтьєв); навчання, виховання та розвиток мовлення дошкільників засобами різних видів діяльності (Л.В. Артемова, А.К. Бондаренко, В.Я. Воронова, О.В. Сагрова); розвиток мовлення дошкільників у взаємозв'язку з розвитком інших психічних процесів (І.А. Бартшнікова, О.О. Барташніков, І.Н. Брокане, Л.С. Виготський, О.М. Дяченко, С.Н. Карпова); розвиток діалогічного мовлення та формування мовленнєвого висловлювання у дошкільників (Л.Н. Єфіменкова, М.М. Кольцова); методика розвитку монологічного, діалогічного та зв'язного мовлення у дошкільників (А.М. Бородич, В.В. Гербова, А.К. Зрожевська, Е.М. Короткова, Н.А. Орланова, О.С. Ушакова).

Теоретичний аналіз та узагальнення експериментальних даних з проблеми формування мовлення у дошкільників з порушеннями інтелектуального розвитку проводився переважно у наступних напрямках: характеристика, зміст та сутність розвитку мовлення у дошкільників з інтелектуальними порушеннями (Л.С. Виготський, Т.О. Власова, М.С. Певзнер); навчання, виховання та корекція мовлення у дошкільників з інтелектуальними порушеннями засобами різних видів

діяльності (О.О. Катаєва, О.А. Стребелева); розвиток мовлення у дошкільників з інтелектуальними порушеннями у взаємозв'язку з розвитком інших психічних процесів (Т.І. Пороцька, Н.Н. Поддякова); розвиток діалогічного мовлення та формування мовленнєвого висловлювання у дошкільників з інтелектуальними порушеннями (Н.Ю. Борякова, Є.С. Слепович); критерії оцінювання мовленнєвого розвитку дітей з типовим розвитком, мовленнєвими та інтелектуальними порушеннями (В.П. Глухов, Є.Ф. Соботович); методика розвитку монологічного, діалогічного та зв'язного мовлення у дошкільників з інтелектуальними порушеннями (Л.В. Борщевська, Т.Д. Ілляшенко, А.Г. Обухівська, Н.М. Стадненко).

Автори А.С. Белкін, О.О. Катаєва, О.А. Стребелева підкреслювали, що формування комунікативних навичок, зокрема рівень розвитку діалогічного мовлення є важливою умовою оптимізації соціального статусу дошкільників з інтелектуальними порушеннями у колективі однолітків. Саме тому вивчення цієї проблеми представляє значний теоретичний і практичний інтерес, що і зумовило вибір теми даної дипломної роботи магістра «Корекція діалогічного мовлення у дошкільників з інтелектуальними порушеннями»

Мета дослідження – визначити рівень розробленості даної проблеми у загальній та спеціальній психолого-педагогічній літературі, з'ясувати методики вивчення рівня сформованості і корекції діалогічного мовлення у дошкільників з інтелектуальними порушеннями.

Гіпотеза дослідження: діалогічне мовлення дошкільників з інтелектуальними порушеннями, його граматична та синтаксична правильність покращується у результаті використання спеціальної методики навчання за умов: цілеспрямованого впровадження спеціальних методичних засад для розвитку діалогічного мовлення, які ґрунтуються на лінгвістичних, дидактичних та психологічних аспектах; педагогічного забезпечення процесу формування у дошкільників з інтелектуальними порушеннями діалогічного мовлення. Розвиток діалогічного мовлення у дошкільників з

інтелектуальними порушеннями підвищить рівень їх соціалізації і адаптації при переході до школи.

Об'єкт дослідження –розвиток діалогічного мовлення у дошкільників з інтелектуальними порушеннями.

Предмет дослідження –корекція діалогічного у дошкільників з інтелектуальними порушеннями засобами ігрової та навчальної діяльності.

Завдання дослідження:

1. З'ясувати теоретичні основи проблеми розвитку діалогічного мовлення у старших дошкільників з інтелектуальними порушеннями.

2. Визначити та обґрунтувати рівень сформованості мовлення у старших дошкільників з інтелектуальними порушеннями.

3. Розробити та впровадити методичні вказівки щодо розвитку діалогічного мовлення у старших дошкільників з інтелектуальними порушеннями у навчально-виховному процесі спеціального дошкільного закладу.

Методи дослідження: вивчення й аналіз психолого-педагогічної, лінгвістичної та спеціальної літератури з проблеми дослідження; аналіз навчальних програм та методичних посібників; розробка змісту й методики розвитку умінь діалогічного мовлення у старших дошкільників з інтелектуальними порушеннями засобами навчально-виховних занять та ігрової діяльності; спостереження за навчально-виховним процесом; бесіди з логопедами, корекційними педагогами, вихователями, батьками, дітьми; кількісний та якісний аналіз результатів мовленнєвої діяльності старших дошкільників з інтелектуальними порушеннями

Експериментальна база: Дошкільний навчальний заклад № 12 комбінованого типу м. Стрий Львівської області.

Теоретична значущість полягає у з'ясуванні теоретичних основ проблеми розвитку діалогічного мовлення у старших дошкільників з інтелектуальними порушеннями.

Практичне значення полягає у визначенні та обґрунтуванні рівня сформованості мовлення у старших дошкільників з інтелектуальними порушеннями; розробці та впровадженні методичних вказівок щодо розвитку діалогічного мовлення у старших дошкільників з інтелектуальними порушеннями у навчально-виховному процесі спеціального дошкільного закладу

Апробація результатів дослідження. Основні результати дипломної роботи магістра обговорювались на студентській науково-практичній конференції в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка.

Публікації: Робота висвітлена у статті «Корекція змістового компоненту з природознавства у старшокласників з інтелектуальними порушеннями».

Структура роботи: робота містить вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел, додатки.

ВИСНОВОК

Теоретико-емпіричне вивчення проблеми корекції діалогічного мовлення у дошкільників з інтелектуальними порушеннями дало нам змогу стверджувати наступні висновки.

Одночасно з розвитком монологічного та діалогічного мовлення розвивається мислення, пам'ять, увага дитини. В процесі гри вона нерідко супроводжує свої дії словами, а інколи і цілими фразами. В дошкільному віці в дітей велика схильність до наслідування, що є позитивним фактором для розвитку активного мовлення. Повторюючи слова та фрази дорослого, дитина закріплює артикуляційний апарат. Активний словниковий запас, яким володіє дитина на цьому віковому етапі, дає їй можливість вільно спілкуватись з оточуючими. Одночасно із збагаченням словника дитина інтенсивніше оволодіває монологічною та діалогічною сторонам мовлення. Аналіз діалогічного мовлення дошкільників показав, що його вдосконалення неможливе без оволодіння граматично правильним мовленням. На шостому році життя дитина оволодіває граматичною будовою мовлення і користується нею достатньо вільно. У структурному відношенні мовлення значно ускладнюється не тільки за рахунок простих розповсюджених речень, але й складних; збільшується об'єм висловлювань. Все рідше дитина допускає помилки в співвідношенні слів, часто правильно використовує родові відмінки та числа.

В діалогічному мовленні дитина в співвідношенні з запитаннями та темою розмови використовує як короткі, так і розгорнуті відповіді. У дитини удосконалюється діалогічне та монологічне мовлення. Вона може без допомоги дорослого передати зміст невеликої казки, розповіді, мультфільму, описати ті чи інші події, свідком яких вона була. Орієнтуючись на зразок, діти здатні вимовляти вірші з дотриманням інтонаційних засобів виразності; вони часто правильно користуються запитальною та наказовою формою інтонації; можуть передавати свої почуття по відношенню до різних

предметів та явищ: радість, смуток, непорозуміння тощо. Завдяки діалогічному мовленню діти з інтелектуальними порушеннями привчаються висловлювати свої враження, набувати уміння змістовно та граматично правильно оформлювати висловлювання та думки. Через діалогічне мовлення фактично трансформується логіка мислення дитини, її вміння усвідомлювати сприйняте і виразити його в правильному, чіткому і логічному мовленні.

Важливою ланкою у системі навчання діалогічного мовлення дітей є заняття з творчої розповіді, які посідають важливе місце в процесі розвитку творчої активності та самостійності у дітей. На відміну від фактичної розповіді, яка ґрунтується на основі сприймання, пам'яті, відтворюючої уяви, в основі творчих розповідей лежить робота творчої уяви. Наступною важливою ланкою у системі навчання діалогічного мовлення є дидактична та сюжетно-рольова ігри. У процесі ігрової діяльності у дітей з інтелектуальними порушеннями можливо виховувати виразний темп мовлення, його звучання, вдосконалити звуковимову, збільшити словниковий запас. У ігровій діяльності найкраще розвивається і активізується діалогічне мовлення дітей тому, що це є провідний вид діяльності дошкільного віку та перехідна, проміжна ланка між повною залежністю мовлення від речей і предметних дій до свободи слова. Навчання дошкільників з інтелектуальними порушеннями правильному мовленню відбувається через різноманітні заняття, сюжетно-рольові та дидактичні ігри.

У дітей з інтелектуальними порушеннями в словниковому запасі існує мало прикметників, що означають властивості: твердий, м'який, свіжий, черствий, високий, низький тощо. Діти не достатньо розрізняють кольори, форму й оволодівають відповідними словами, не з'являються поняття про слова, що виражають власність (заячий, ведмежий, бджолиний), вони не використовують у власному мовленні прислівники (вчора, сьогодні, завтра), у них самостійно не розвиваються навички фонематичного аналізу слів. Діти за допомогою корекційного педагога визначають в слові голосні звуки а, у, о,

і. У них з'являється уявлення про речення, розвиваються навички визначення кількості слів у реченні, що впливає на розвиток монологічного та діалогічного мовлення. В старшому дошкільному віці потрібно збагачувати монологічне та діалогічне мовлення, знайомлячи дітей з інтелектуальними порушеннями з квітами, деревами, птахами, предметами домашнього вжитку. Зокрема словниковий запас слід збагачувати антонімами: холодне – тепле, сухе – мокре, високе – низьке, довше – коротше. Також учити вживати особові займенники: він, вона, воно, вони у різних відмінках.

Гра є головним видом діяльності дитини, тобто від неї залежить весь розвиток в цей період. Формування ігрової діяльності у дитини в дошкільному віці проходить через 3 етапи: спочатку появляється предметна гра (маніпуляція з предметами, відтворення предметних дій дорослих), потім сюжетно-рольова (відтворення відносин між дорослими) та ігри з правилами, де ці правила ускладнюються, що впливає на розвиток діалогічного мовлення. В режимі дня дошкільного закладу передбачається використання гри до сніданку, перед заняттям, після ранкового заняття, після денного сну, до і після вечері. Крім того, ігри з розвитку монологічного та діалогічного мовлення для дітей з інтелектуальними порушеннями можуть бути використаними на різних заняттях та на прогулянках. У процесі гри відбувається тренування та закріплення навичок правильного діалогічного мовлення у дітей в різних видах діяльності; ігри слугують необхідним містком для переносу нових навиків діалогічного мовлення з особливих умов в звичайні; у іграх дитина має навички правильно тримати себе в різних для її діяльності мовленнєвих ситуаціях, у неї виховується правильне відношення до оточуючих та до свого місця в колективі, формується здатність адекватної поведінки в оточенні однолітків та дорослих.

Методика констатувального етапу дослідження включала наступні етапи: I етап – «Класифікація об'єктів за ознаками відмінності та подібності» (порівняльний опис); II етап – «Нісенітниця» (роздум, міркування); III етап –

«Складання оповідання за серією послідовних сюжетних картинок» (відтворююча розповідь); IV етап – «Вигадування закінчення подій за наочним початком»; V етап – «Вигадування казки на тему, близьку до життєвого досвіду дітей» (комбінаторна творча розповідь). На основі даних завдань було розроблено оцінні критерії: здатність дитини до обумовленого та вільного діалогічного мовлення, уміння самостійно викладати події в логічно-послідовній зв'язній розповіді; використання граматичних конструкцій речення і граматичних форм слова; багатство словникового запасу, уміння користуватися всіма частинами мови, стан словотворчих процесів, розуміння лексичного значення слів. Відповідно з оцінюючими критеріями було додатково визначено загальні рівні володіння дошкільниками з інтелектуальними порушеннями зв'язним та діалогічним мовленням, структурою мисленнєвої діяльності, вербальної уяви. Ці критерії використовувались для кількісного та якісного оцінювання одержаних фактичних експериментальних матеріалів.

Аналіз результатів констатувального етапу дослідження показав, що якість діалогічних висловлювань невисока та відрізняється рядом особливостей. Дошкільники з інтелектуальними порушеннями мають низький рівень комбінаторних здібностей, мають труднощі у перенесенні в творчу розповідь тих знань, які у них вже є. Їх казки є або стандартними за змістом або констатацією у декілька речень з використанням сполучника «потім», або, почавши діалог, діти швидко забувають про задану тему і переходять на іншу, часто вносять у діалог побічні асоціації. Частина дошкільників взагалі не здатна на будь-який діалог. Це свідчить про їх дуже обмежену уяву, а також низький рівень мовлення та мислення і не сформованість творчого зв'язного мовлення. Досліджуючи рівень розвитку діалогічного та монологічного мовлення, метою було з'ясувати, чи володіє дошкільник з інтелектуальними порушеннями у розвитку будь-яким рівнем діалогічного мовлення, а за його наявності, якими конструкціями речення він користується, наскільки вірно застосовує граматичні форми слова та які

переважно частини мови використовує. Ми також виявляли уміння дитини пов'язувати висловлювання однією темою, основною думкою, структурою тексту, тобто логічно-послідовно та змістовно викладати події в діалогічному мовленні. Діалог у дітей з інтелектуальними порушеннями завжди включає іменники та дієслова. Здебільшого використовують слова, які вказують на послідовність виконуваних (або виконаних) дій: спочатку, потім, тоді, після цього, пізніше, наступного дня та інше. В описі, як правило, використовують прикметники, епітети, порівняння. Тут допускають змішування двох часів – теперішнього та майбутнього, теперішнього та минулого, що цілком можливе у розповіді.

Таким чином, діти з інтелектуальними порушеннями перебувають на значно нижчій сходинці формування монологічного та діалогічного мовлення, ніж їх однолітки з типовим розвитком. Крім цього, саме ця категорія дітей є досить неоднорідною за рівнями розвитку діалогічного мовлення: як за засобом мовленнєвих висловлювань, так і за їх структурним і граматичним оформленням. Лише 20 % старших дошкільників з інтелектуальними порушеннями показали за нашими даними середній рівень розвитку діалогічного мовлення. Ці діти мають більш-менш зв'язний характер висловлювань. У залежності від завдання дитячі діалоги коливаються за обсягом та всі мають структурні та граматико-синтаксичні недоліки. Діти користуються простими поширеними та складносурядними реченнями. Конструкції речень не відрізняються різноманітністю. Іноді діти застосовують і, зазвичай, неправильно побудовані складнопідрядні речення.

Виявляють зацікавленість і деяку здатність до діалогічного мовлення як описового, так і розповідного характеру. Але опис найчастіше відбувається з опорою на зорове сприймання, тобто діти намагаються описати те, що бачать перед собою. І не складають описових розповідей на матеріалі образів пам'яті й уяви того, що вже знають, бачили раніше. Їм важко самостійно розгорнути події за поданим початком, визначити взаємовідносини між героями. Кінцівки творчих розповідей одноманітні й

непоширені. У творчих сюжетних розповідях на тему, близьку до життєвого досвіду дітей вдалось отримали найбільшу за обсягом кількість мовленнєвої продукції. Але вона відрізняється від розповідей дітей, які розвивається нормально не лише у структурному відношенні, а й за своєю суттю. Активний словник цих дітей небагатий, хоча в їхньому мовленні присутні майже всі категорії слів. Найгірша група слів в активному словнику дітей містить іменники, дієслова, деякі прикметники та службові слова. Здібність до утворення зв'язного та діалогічного тексту, який об'єднується загальною думкою знаходиться в «зоні найближчого розвитку» цих дітей.

Дошкільники з інтелектуальними порушеннями з низьким рівнем діалогічного мовлення становлять 40 %. Їх висловлювання важко назвати діалогічними. Діти зазвичай розуміють, що від них вимагається, але спроби поширити висловлювання виявляються марними. В основному вони складаються з поодиноких фраз, роз'єднаних паузами, повторами, незакінченістю або нелогічним закінченням. Розповідь за серією сюжетних картинок вкладається в констатацію зображеного двома-трьома простими реченнями, навіть однослівними. Описове та сюжетне діалогічне мовлення дуже обмежене за обсягом, так і за змістом. Самостійний задум у дітей відсутній. Вони весь час чекають не лише спонукаючих, але й конкретних запитань, на які не можуть дати відповідь та зрозуміти їх зміст.

Участь у діалозі потребує формування у дошкільників з інтелектуальними порушеннями складних умінь: власно мовленнєві уміння (вступати у спілкування, підтримувати і завершувати спілкування; говорити виразно і в нормальному темпі, користуватися інтонацією діалогу); уміння мовленнєвого етикету (звернення, знайомство, привітання, запрошення, прохання, згода та відмова, вибачення тощо); уміння спілкуватися у парі, в групі з 3-5 осіб, у колективі; уміння спілкуватися для планування сумісних дій, досягнення результатів і їх обговорення; невербальні уміння – доречне використання міміки та жестів. Основною метою роботи з формування і розвитку початкових форм діалогічного мовлення є формування умінь,

необхідних для спілкування. Це здійснюється шляхом поступового переходу від ситуативної до контекстної форми мовлення, тобто розвиток спілкування відбувається у відповідності із загально-психологічними закономірностями розвитку мовлення дітей з типовим розвитком та з інтелектуальними порушеннями. Розвиток мовленнєвої комунікації пов'язаний із накопиченням словникового запасу, а також із засвоєнням правил його використання. Ці правила засвоюються дітьми з інтелектуальними порушеннями, як і мовлення в цілому, практичним шляхом поступово: спочатку через сприйняття мовлення дорослого, потім у відображеному мовленні і, нарешті, використовують їх у самостійному мовленні. До цих правил відносяться різні зміни слів у залежності від поєднання їх із іншими словами в тому чи іншому висловлюванні, уточнюються лексичні та граматичні значення слів.

Корекційну роботу розпочинають із розвитку сприйняття дітьми мовлення оточення, що здійснюється у спеціальному дошкільному закладі в процесі практичної діяльності дітей. Використовують усі режимні моменти, ігри, заняття, спостереження, екскурсії; звернене мовлення логопеда та вихователя застосовують як засіб регуляції дитячої діяльності. Адекватне виконання дій дітьми говорить про правильне сприйняття і розуміння зверненого мовлення. Розвиток сприйняття мовлення дорослих здійснюється протягом всього навчання дітей у спеціальному дошкільному закладі. Вивчення формування діалогічного мовлення у дітей з інтелектуальними порушеннями дошкільного віку дало нам змогу з'ясувати такі особливості: вміння правильно будувати речення ще не гарантує діалогічного мовлення, тому необхідна умова – причинно-наслідкове осмислення подій та змога передати їх у діалозі в певній послідовності. До розвитку цієї навички на заняттях та під час виховної роботи у дошкільному закладі практикують використання різних видів бесід з використанням діалогу. До складання діалогів потрібно готувати дошкільників з інтелектуальними порушеннями за допомогою засобів вербальної творчості, які водночас сприяють створенню мовленнєвих ігрових ситуацій. До них відносяться: вміння добирати аналогії,

порівнювати об'єкти на основі аналогій за різними ознаками та на основі протилежності значень слів-антонімів, відгадування загадок з різною структурою логічного завдання, вербальні нісенітниці, підбір асоціацій першого-другого порядку, ігри зі словами. Усі заняття з розвитку мовлення будуються в ігровій формі: дидактичні ігри та ігри-драматизації, враховуючи, що основною провідною діяльністю в дошкільному віці є гра. Це дає можливість активізувати дітей, зацікавити їх, створює мотивацію мовленнєвої діяльності, розвинути у них діалогічне мовлення.

Величезний потенціал щодо спілкування, розвитку діалогічного мовлення містить гра, яка є справжньою соціальною практикою дошкільника. Під час гри діти перебувають, по-перше, в ігрових стосунках, по-друге, в реальних, які передбачають, крім того, й діалогічне спілкування. Корекційні педагоги та вихователі зазначають, що останнім часом із різних психологічних, педагогічних та соціальних причин діти з інтелектуальними порушеннями нерідко замінюють ігрові стосунки простим маніпулюванням іграшками, яке не потребує змістовного спілкування. Отже, завдання корекційного педагога – допомогти дітям у з інтелектуальними порушеннями становити ігрову взаємодію, наповнити її цікавим змістом для дітей, спонукати до обміну репліками, тобто до діалогу. На ігрових заняттях діти з інтелектуальними порушеннями опановують і специфічні засоби ігрової діяльності: ігровими діями, ігровими відношеннями, ролями, які дозволяють самостійно реалізувати свої уявлення про навколишній предметний світ, діяльність та стосунки між людьми. Дуже корисними для розвитку діалогічного мовлення є ігри-драматизації з подальшою зміною відомого сюжету. Найкращим матеріалом для них є казки.

Накопичення знань, поширення уявлень про оточуючий світ – явища природи, вигляд, звички, засоби харчування, суспільне життя, зовнішній вигляд, пересування, місце проживання свійських та диких тварин, сезонні зміни у природі, професії людей, транспорт тощо – є матеріал, який діти, засвоюючи, набувають певних навичок у користуванні мовленнєвими

засобами. Водночас мовлення, як одна з психічних функцій, сприяє переходу від предметно-дійового до словесно-логічного мислення. Навчаючи дошкільників з інтелектуальними порушеннями діалогічному мовленню, потрібно дотримуватись основних характеристик, які притаманні діалогічному розгорнутому висловлюванню: структурній єдності, адекватності змісту поставленого комунікативного завдання, довільності, плавності та контекстності викладу, логічної завершеності, граматичній зв'язності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артемова Л.В. Вчися граючись / Л.В. Артемова / Навколишній світ у дидактичних іграх дошкільнят. – К.: Томіріс, 1995. – 112с.
2. Барташнікова І.А. Розвиток уяви та творчих здібностей у дітей 5 – 7 років / І.А. Барташнікова, О.О. Барташніков. – Тернопіль.: Богдан, 1998. – 85 с.
3. Богуш А.М. Речь ваших детей / А.М. Богуш. – К.: Рад. школа, 1989. – 130 с.
4. Богуш А.М. Обучение неправильной речи в детском саду / А.М. Богуш. – К.: Рад. школа, 1990. – 212 с.
5. Бондаренко А. К. Дидактические игры в детском саду (старшая группа) / А.К. Бондаренко. – М.: Просвещение, 1991. – 160 с.
6. Бондаренко С.М. Учите детей сравнивать / С.М. Бондаренко. – М.: Знание, 1981. – 95 с.
7. Боровик О. В. Использование заданий на воображение как метода коррекционной работы \ О.В.Боровик// Дефектология. – 1999. – № 2. – С. 26-29.
8. Бородич А. М. Методика развития речи у детей/ учебное пособие для студентов пединститутов по спец.: дошкольная педагогика и психология \ А.М. Бородич. – 2-е изд., перераб. – М.: Просвещение, 1981. – 255 с.
9. Борякова Н. Ю. Особенности формирования речевого высказывания старших дошкольников с задержкой психического развития / Н.Ю.Борякова. – М.: Просвещение, 1983. – 192 с.
10. Брокане И.Н. Особенности вербально-асоциативной и мыслительной деятельности у шестилетних детей с разным уровнем умственного развития: Автореф. дис...канд. психологических наук: 19.00.10. / И.Н. Брокане– М., 1981. – 23 с.
11. Венгер Л. А. Восприятие и обучение (дошкольный возраст) / Л.А. Венгер. – М.: Педагогика, 1989. – 364 с.

12. Власова Т. А., Певзнер М. С. О детях с отклонениями в развитии. – 3-е изд./ Т.А. Власова, М.С. Певзнер – М.: Просвещение, 1983. – 173 с.
13. Воронова В. Я. Творческие игры старших дошкольников / В.Я. Воронова. – М.: Просвещение, 1981. – 80 с.
14. Выготский Л. С. Воображение и творчество в детском возрасте Л.С. Выготский. – СПб.: Союз, 1997. – 91с.
15. Выготский Л. С. Мышление и речь / Л.С. Выготский. – М.: Лабиринт, 1996. – 414 с.
16. Гербова В. В. Составление описательных рассказов / В.В. Гербова // Дошкольное воспитание. – 1981. - №9. – С. 28-34.
17. Глухов В. П. О формировании связной описательной речи у старших дошкольников с общим недоразвитием речи / В.П. Глухова // Дефектология. – 1999. - №6. – С.63-70.
18. Диагностика творческих способностей детей: Методические рекомендации / Кульчицкая С.И., Литвинова Н. И., Артемова Л.С., Снитко И. Н., Черная Л. Г. – К.: Знание Украины, 1986. – 66 с.
19. Дьяченко О. М. Воображение дошкольника / О.М. Дьяченко. – М.: Знание, 1986. – 95 с.
20. Ефименкова Л. Н. Формирование речи у дошкольников / Л.Н. Ефименкова. – М.: Просвещение, 1981. – 112 с.
21. Жинкин Н. Н. Механизмы речи Н.Н. Жинкин. – М.: Наука, 1982. – 159 с.
22. Зрожевская А. Обучение монологам-описаниям // Дошкольное воспитание / А. Зрожевская. – 1986.-№ 12. – С. 42-46.
23. Зрожевська А. Опис – основа зв'язної розповіді // Дошкільне виховання / А.Зрожевская. – 1991. - №2. - С. 4-5.
24. Катаева А.А. Дошкольная олигофренопедагогика: учеб. пособие для студентов пед. ин-тов / А.А. Катаева.- М.: Просвещение, 1988. - 307 с.

25. Карпова С. Н. Психология речевого развития ребенка / С.Н. Карпова, Э. Труве / ответст. ред.. Боярчук В. К.- Ростов.: Ростовський ун-т, 1987. – 95 с.
26. Кольцова М. М. Ребенку учится говорить / М.М. Кольцова. – М.: Сов. розсип, 1983. – 158 с.
27. Короткова Э. Обучение детей дошкольного возраста рассказыванию / Э. Короткова. – М.: Просвещение, 1982. – 127 с.
28. Кудрявцева Е. А. Педагогические условия обучения старших дошкольников в сравнении: Дис... канд.. пед. наук: 13.00.01 – Одесса, 1993. – 227 с.
29. Кузнецова Л. В. Использование игры в коррекционных целях / Л.В. Кузнецова // Воспитание детей с задержкой психического развития в процессе обучения. – М.: АПН НДИ Дефектологии, 1981. – С. 89-96.
30. Ладыженская Т. А. Резервы развития детской речи / Особенности детской речи и пути ее развития / Т.А. Ладыженская. – М.: Педагогика, 1983. – С. 3-6.
31. Леонтьева А.А. Слово в речевой деятельности. Некоторые проблемы общей теории речевой деятельности / А.А. Леонтьева. – М.: Наука, 1985. – 245 с.
32. Леонтьева А.А. Язык, речь, речевая деятельность / А.А. Леонтьева. – М.: Просвещение, 1989. – 211 с.
33. Макаренко А.О. О моем опыте / А.О. Макаренко // Соч. в 7-ми т. – М.: Педагогика, 1988. – Т.5. – С.272.
34. Менчинская Н.А. Обучение и умственное развитие / Н.А. Менчинская // Обучение и развитие. – Международный психологический конгресс, 1986. – С. 24-28.
35. Методика діагностики відхилень у розумовому розвитку молодших школярів та старших дошкільників / Стадненко Н.М., Ілляшенко

Т.Д., Борщевська Л.В., Обухівська А.Г. – Кам'янець-Подільськ: Абетка, 1998. – 143 с.

36. Нікітін Б.В. Сходинки творчості або розвиваючі ігри / Б.В. Нікітін. – К.: Рад.школа, 1991. – 144 с.

37. Орланова Н.А. Сладання казок дітьми старшого дошкільного віку / Н.А. Орланова// Дошкільна педагогіка та психологія. – К.:Освіта, 1997. – Вип.3 – С. 100-109.

38. Основытеории и практики / под ред. Р.Е.Левиной. – М.: Просвещение, 1988. – 367 с.

39. Основытеорииречевойдеятельности / под ред. А.А.Леонтьева. – М.: Наука, 1984. – 36 с.

40. Поддяков Н.И. Мышлениедошкольника / Н.И. Поддяков. – М.: Педагогика, 1987. – 272 с.

41. Пороцкая Е. Ребенок: слово и его роль в развитиивоображения / Е. Пороцкая // Дошкольноевоспитание. – 1989. - №9. – С.70-72.

42. .Развитиемышление и умственноевоспитаниедошкольника. /под ред. Н.Н.Поддякова. – М.: Просвещение, 1985. – 198 с.

43. Сагрова О. Розвиток мовлення через гру та рухи / О. Сагрова // Психологія. – 2004. – С. 4-5.

44. Слепович Е.С. Формирование речи у дошкольников с задержкойпсихическогогоразвития / Е.С. Слепович. – Минск: Нар. Асвета, 1989. – 63 с.

45. Смирнова О.О. Ребеночучится говорить / О.О. Смирнова, В.В. Вектрова. – М.: Знание, 1988. – 94 с.

46. Соботович Є. Критерії оцінювання мовленнєвого розвитку дитини (у його лексичній ланці) на різних вікових етапах / Є. Соботович// Дефектологія. – 2003. - №2. – С.7.

47. Сорокина А.И. Дидактическииигры в детском саду (старшаягруппа): Пособие для воспитателядетскогосада / А.И. Сорокина. – М.: Просвещение, 1982. – 96 с.

48. Страунинг А. Методы активизации творческого мышления / А. Страунинг // Дошкольное воспитание. – 1997. - №3. – С.46-55.
49. Синев В.Н. Коррекционно-воспитательная направленность учебно-воспитательного процесса вспомогательной школы // Введение в историю олигофренопедагогики / под ред. А.И. Капустина. – Донецк: "Либідь", 1996. – 162 с.
50. Синьов В.М. Психологія розумово відсталої дитини: Підручник / В.М. Синьов, М.П. Матвєєва, О.П. Хохліна. – К.: Знання, 2008. – 359 с.
51. Соколова Н. Д. Рекомендации к организации воспитательно-образовательной работы в дошкольных учреждениях для детей с нарушением интеллекта / Н.Д.Соколова, О.П. Гаврилушкина // Дефектология №3. –1980.
52. Сорокина А.И. Дидактические игры в детском саду / А.И. Сорокина. – М.: Просвещение, 1982.
53. Спиваковская А. С. Нарушение игровой деятельности у дошкольников / А.С. Спиваковская. – М.: Просвещение, 1980.
54. Стадненко Н.М.. Нариси з олігофренопсихології / Н.М. Стадненко, М.П. Матвєєва, А.Г. Обухівська Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський державний педагогічний університет, інформаційно-видавничий відділ, 2002. – 200 с.
55. Трикоз С.В. Комплекс програмно-методичного забезпечення «Зміст корекційно-спрямованого навчання і виховання розумово відсталих дітей у спеціальних дошкільних закладах» (програма з сенсорного виховання, методичні рекомендації, дидактичні матеріали) / С.В.Трикоз . – К.: ПрАТ «Видавництво «Київська правда, 2012.-112с.
56. Тупоногов Б.К. Коррекционно-педагогическая работа в системе образования детей с нарушениями умственного и физического развития / Б.К. Тупоногов // Дефектология. – 1994. – №4. – С. 9-14.

57. Фарфель В.С. Развитие движений у детей дошкольного возраста В.С. Фарфель. – М.: Педагогика, 1989. – 200 с.

58. Филин В.П. Воспитание физических качеств у юных спортсменов / В.П. Филин. – М.: Спорт, 1984. – 120 с.

59. Ченегин В.М. Физиологическое обоснование физических упражнений детей-олигофренов / под ред. В.Ю. Давыдова. – Волгоград, 1993. – С. 32-37.

60. Черник Е.С. Физическая культура во вспомогательной школе / Е.С. Черник. – М.: Просвещение, 1997. – 98 с.